

4. Потапюк Л.М. Соціальна інклюзія у сучасних освітніх закладах. *Витоки педагогічної майстерності* : наук. журнал. Полтава, 2021. Вип. 27. Серія «Педагогічні науки». С. 205–210.
5. Що таке інклюзія і хто її потребує: Зоряна Ленів про інклюзивну освіту в Україні та за кордоном. *Емірати сьогодні*. 2023. URL: <https://ukrdubai.com/articles/296042/scho-take-inklyuziya-i-hto-ii-potrebuye-zoryana-leniv-pro-inklyuzivnu-osvitu-v-ukraini-ta-za-kordonom>
6. Anjali J., Quist C. Building a foundation for EBD research. *Healthcare Design*. 2012. Vol. 12 (3). P. 14–17.
7. Florian L., Pullin D. Defining difference. *Special Education and School Reform in the United States and Britain* / ed. by M. J. McLaughlin, M. Rouse. London and New York : Routledge, 2000. P. 11–37. URL: <http://ndl.ethernet.edu.et/bitstream/123456789/28124/1/58..pdf>
8. Mitchel D. What really works in special and inclusive education. Using evidence-based strategies. 2nd ed. London : Routledge, 2013. 368 p.
9. Pachowicz M. Edukacja integracyjna jako jedna z dróg kształcenia osób niepełnosprawnych w Polsce. *Niepełnosprawność – zagadnienia, problemy, rozwiązania*. 2020. Nr 3–4 (36–37). S. 184–204.
10. Radović Marcović M., Bodroski Spariosu B. Education in Serbia: Inclusive and E-Learning opportunities. *Sebian Journal of Management*. 2010. Vol. 5. No. 2. P. 271–281. URL: https://www.sjm06.com/SJM%20ISSN1452-4864/5_2_2010_November_189-281/5_2_271-281.pdf
11. This is the Swedish National Agency for Education. *Skolverket*. 2024. URL: <https://www.skolverket.se/andra-sprak-other-languages/english-engelska>
12. Welcome to the European Agency for Special Needs and Inclusive Education website. *EUROPEAN AGENCY for Special Needs and Inclusive Education*. 2024. URL: <https://www.european-agency.org>

**ДОСВІД СОЦІАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ТА ПАЛІАТИВНОЇ
ДОПОМОГИ ХАРКІВСЬКОГО ОБЛАСНОГО БЛАГОДІЙНОГО ФОНДУ
«СОЦІАЛЬНА СЛУЖБА ДОПОМОГИ» ЛЮДЯМ ЛІТНЬОГО ВІКУ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Вікторія Щербакова

Харківський обласний благодійний фонд «Соціальна служба допомоги»

23shcherbakova@gmail.com

Тетяна Рагозіна

*Харківський обласний благодійний фонд «Соціальна служба допомоги»,
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди*

hobf.homecare@gmail.com

Валентина Костіна

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

vkostina2014@gmail.com

Постановка проблеми. Однією з найуразливіших соціальних груп населення, яка потребує підвищеної уваги, опіки та турботи в українському суспільстві, – є люди літнього віку, люди з інвалідністю та паліативні хворі. За результатами дослідження «Досвід війни для людей старшого віку в Україні та їх залучення до гуманітарної реакції», що отримані з національного опитування українців літнього віку у грудні 2022 року, а також обговорень у фокус-групах та інтерв'ю з ключовими інформантами, проведених українською дослідницькою компанією Info Sapiens на замовлення HelpAge International визначено, що: «українці похилого віку стикаються з неймовірними бар'єрами в доступі до предметів першої необхідності та підтримки, через бідність та обмежений доступ до допомоги, послуг та інформації». Дослідниками виявлено, що найбільшого ризику люди літнього віку зазнають через [1, с. 2–4]: низьку мобільність (16 % – повідомили, що це перешкоджає їхньому доступу до ліків і допоміжних засобів; 14 % – через це важко дістатися до лікаря; 9 % – мають через це обмежений доступ до їжі); високі показники впливу війни на психічне здоров'я (82 % – часто або іноді відчують вплив постійного стресу; 76 % – часто або іноді відчують тривогу; 42 % – було важко впоратися з проблемами, виконувати повсякденні справи); незабезпеченість базових потреб (56 % – доходи не покривають їхні основні потреби, включаючи їжу, одяг, предмети гігієни, комунальні послуги, ліки та медичне обслуговування). Дослідниками також доведено, що кількість ризиків, з якими доводиться стикатися людям літнього віку в Україні, зростає з їхнім віком.

Аналіз наукової літератури та власної практики надання соціально-реабілітаційних послуг людям літнього віку засвідчив, що протягом останніх років перед початком повномасштабного вторгнення росії на територію України ця категорія вже зазнала значних соціальних збитків від дії таких чинників, як пандемія коронавірусної хвороби та її наслідки (локдаун, необхідність самоізоляції, значний ризик захворіти, підвищення цін на продукти харчування та товари першої необхідності). Однак, у лютому 2022 року, через повномасштабне вторгнення росії в Україну, люди літнього віку опинилися просто на межі виживання. Більшість із них, ще не встигли оговтатися від хвороби та соціально-економічних наслідків пандемії COVID-19, як, після початку війни – потрапили за межу бідності, повного відчаю та дезорієнтації. Особливо це вплинуло на тих людей літнього віку, які через стан здоров'я не виходять з дому є самотніми та не можуть виїхати у більш безпечні регіони України. Отже, під впливом війни в Україні, задоволення найважливіших прав людей літнього віку, включаючи людей з інвалідністю та паліативних хворих, опинилися під загрозою, незважаючи на значні зусилля з боку уряду та громадськості щодо їх підтримки. Найбільш уразливою категорією серед цієї цільової групи є люди віком старші за 70 років, що є самотніми та мають великі труднощі в отриманні інформації й ризик мати недостатньо грошей, аби задовольнити власні базові потреби.

Аналіз останніх досліджень. Аналіз наукової літератури показав, що психологічні аспекти допомоги особам літнього віку вивчали О. Зінченко, О. Карпінська, М. Кременчуцька, В. Неженцева. Питання надання соціальної

допомоги та здійснення соціально-педагогічної роботи з людьми літнього віку досліджували О. Бень, О. Главацька, І. Іванова, Т. Калініченко, В. Костіна, В. Поліщук, Р. Собко, В. Щербакова. Проблеми соціально-реабілітаційної діяльності та паліативної допомоги висвітлювали Н. Дідик, І. Морозова, І. Поташник, О. Ключник, Т. Рагозіна та інші. Узагальнення та систематизація ідей вищезазначених досліджень дозволили стверджувати, що проблема надання соціально-реабілітаційної та паліативної допомоги людям літнього віку та особам з інвалідністю в умовах воєнного стану не є вивченою в повній мірі та потребує додаткового дослідження.

Метою роботи є узагальнення досвіду соціально-реабілітаційної та паліативної допомоги людям літнього віку та особам з інвалідністю у Харківському обласному благодійному фонді «Соціальна служба допомоги» за часів війни.

Виклад основного матеріалу. На основі аналізу та узагальнення наукової літератури та власного досвіду роботи фахівців Харківського обласного благодійного фонду «Соціальна служба допомоги» нами розроблено та реалізовано низку соціальних проєктів з надання комплексної допомоги людям літнього віку та особами з інвалідністю, що є отримувачами соціальних послуг «Догляд вдома» та «Паліативний догляд» [2; 3]. Цільовою групою проєктів є самотні, позбавлені уваги родичів особи літнього віку, тяжкохворі люди, особи з інвалідністю, люди, що нездатні обслуговувати себе самостійно через вік та/або стан здоров'я, особи літнього віку з когнітивними розладами, а також, які потребують надання паліативного догляду, що залишаються на даний момент в місті Харкові та опинилися на межі виживання, страждаючи від наслідків війни. Більшість із них втратили або мають вкрай обмежений доступ до задоволення базових потреб (життєво необхідні ліки, продукти харчування та медичне обслуговування).

Для реалізації розроблених соціальних проєктів Фонд отримує фінансування від донорів та суб-донорів: БФ Карітас-Австрія, МБФ «Карітас України», Фонд EVZ, МО «Сусід в біді», МБФ «Відродження», Спільнота Побратимства Харків-Нюрнберг Partnerschaftsverein Charkiw-Nürnberg, а також підтримку від партнерів: БФ «Добряк», Фондація Дім Рональда МакДональда.

Наша організація зареєстрована на платформі Української біржі благодійності, де ми реалізуємо фандрейзингові кампанії та отримуємо пожертви від приватних осіб. Наразі, нашим Фондом було розміщено 94 проєкти, на яких зібрано вже 1 810 433,59 грн. (понад 1,5 млн грн.).

Соціальні проєкти, які реалізує Фонд, направлені на надання соціальних послуг та благодійної допомоги особам літнього віку працюють уже понад 25 років, що дозволило напрацювати багаторічний досвід роботи в зазначеному напрямі. Окрім цього, у команди Фонду на початок 2022 року вже був досвід роботи з мігрантами та біженцями, оскільки з 2014 року по 2018 рік фонд проводив постійну роботу з ВПО, які переїхали до Харкова з Донецької та Луганської областей. Ми починали цю роботу з видачі гуманітарної допомоги у 2014 році, коли було започатковано проєкт «Юридична, соціальна та психологічна допомога ВПО у Харкові». Отже, спираючись на багаторічний

досвід з початку 2022 року наш фонд став одним з лідерів на ринку надання соціальних послуг мешканцям міста Харкова.

З моменту повномасштабного вторгнення росії в Україну перед командою Фонду постали нові виклики: розширення можливостей з надання сталих соціальних послуг, пошук нових ресурсів та джерел негрошових та грошових надходжень, забезпечення базових потреб людей літнього віку, які залишилися в місті Харкові без нагляду. Для зменшення впливу та наслідків війни Фондом почали реалізовуватися проєкти екстреної допомоги «Продукти потребуючим під час війни», «Екстрена продуктова допомога», «Допомога сім'ям СЖО в умовах військового стану», «Екстрена гуманітарна допомога уразливим верствам населення, які залишилися у місті». У 2023 році Фондом було реалізовано масштабний проєкт «Надання важливих гуманітарних послуг уразливим, постраждалим від війни мешканцям та внутрішнім переселенцям у м. Харкові», в межах якого було забезпечено потребуючих засобами гігієни, продуктовими наборами, здійснено ремонтні роботи людям літнього віку, у яких постраждало житло внаслідок російської агресії, надано багатоцільову матеріальну допомогу та допомогу на лікування тощо. Завдяки налагодженим зв'язкам з постачальниками, постійній підтримці волонтерів та співробітників, наявності власних приміщень для фасування продуктових наборів та власного автотранспорту для їх доставки, а також, завдяки напрацьованій базі бенефіціарів, фонду вдалося надати допомогу за різними напрямками більше 29000 потребуючим мешканцям міста Харкова та вимушеним переселенцям.

227 підопічних з числа осіб літнього віку, осіб з інвалідністю та паліативних хворих отримують соціальні послуги в межах проєктів «Покращення якості життя людей похилого віку шляхом надання послуг «Догляд вдома», «Мобільна паліативна допомога літнім вразливим людям у Харкові», «Надання соціальних послуг догляду вдома людям похилого віку у м. Харкові». Більшість з наших підопічних в дитинстві пережили Другу світову війну та її наслідки, а також є такі, які пережили блокаду Ленінграду, були в'язнями концтаборів тощо. Тож, події сьогодення впливають на цю категорію ще більше, оскільки такі люди мають вторинну травматизацію, переживаючи ці події.

Персонал проєктів надає такі послуги відповідно до Державних стандартів: допомога у веденні домашнього господарства та побуту, допомога у самообслуговуванні та здійсненні гігієнічних процедур (миття голови, обтирання, обмивання, зміна натільної білизни та одноразових підгузків тощо), морально-психологічна допомога пацієнтам та їх родичам, консультації з питань використання засобів реабілітації, санітарно-просвітницька робота серед населення, а також серед доглядальників та родичів паліативних хворих. Окрім цього, в центрі Домашньої опіки функціонують пральня для здійснення послуги прання та прасування білизни стареньким та паліативним хворим і пункт випозичання засобів реабілітації, де можна отримати ходунки, крісла колісні, опорні палиці, приліжкові стільці-туалети, протипролежневі матраци тощо.

Одним з наслідків війни, який відчувають наші підопічні сьогодні є недостатність можливості отримати медичне обстеження в місті Харкові. Це

відбувається через нестачу медичних кадрів у закладах охорони здоров'я, готових до здійснення відповідної специфічної діяльності, що унеможлиблює отримання маломобільними та немобільними людьми літнього віку консультації сімейного лікаря і необхідних медичних послуг від поліклініки на дому. Тому послуги догляду вдома та паліативного догляду вдома, які надає персонал нашого Фонду зараз, як ніколи є актуальними для цих категорій.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, аналіз та узагальнення досвіду соціально-реабілітаційної та паліативної допомоги людям літнього віку та особам з інвалідністю, що надається ХОБФ «Соціальна служба допомоги» за часів війни, дозволяє стверджувати про її успішність в межах реалізованих грантових соціальних проєктів. Однак, оскільки, в межах Державних стандартів Фондом надаються лише соціальні послуги, а потребуючі мають ще незадоволені медичні потреби, то Фонд має на меті отримати медичну ліцензію. У зв'язку з цим, спираючись на 10-річний досвід функціонування мобільної паліативної бригади у м. Харкові в межах проєкту «Паліативна допомога», було ухвалено рішення розвивати цей напрям паліативної допомоги та здійснювати медичний компонент у тому числі. Після отримання медичної ліцензії Фондом планується налагодження співпраці з Національною службою здоров'я України (НСЗУ) та отримання медичного пакету НСЗУ за напрямом «Мобільна паліативна медична допомога дорослим за місцем проживання пацієнта». Уклавши договір із НСЗУ на даний пакет послуг, ми зможемо отримувати фінансування за програмою медичних гарантій та надавати повноцінний пакет послуг для потребуючих, як соціальних так і медичних за зазначеним напрямом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Досвід війни для людей старшого віку в Україні та їх залучення до гуманітарної реакції : опис. Лондон : HelpAge International, 2023. 8 с. URL: <https://www.helpage.org/wp-content/uploads/2023/05/Lost-the-life-Summary-Ukrainian.pdf> (дата звернення: 20.03.2024).
2. Щербакова В. І., Костіна В. В. Досвід роботи з людьми похилого віку в умовах військового стану. *Сучасні реалії та перспективи соціального виховання особистості в різних соціальних інституціях* : матер. Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 300-річчю з дня народження Григорія Савича Сковороди, м. Харків, 21 жовт. 2022 р. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди. 2022. С. 203–206.
3. Kostina V., Ragoza T., Smerechak L. Palliative Care in the Conditions of New Social Challenges: Problems and Prospects. *Evropský Politický a Právní Diskurz*. 2024. Vol. 11. No. 1. S. 51–61. URL: <https://doi.org/10.46340/eppd.2024.11.1.6>